

باصرفه ترین مقدار سفارش مواد، باتوجه به هزینه سفارش، هزینه نگهداری (انبارداری) موجودی ها و اثر راکد ماندن نقدینگی مؤسسه به علت خریدهای عمده تعیین و محاسبه می گردد.

باصرفه ترین مقدار سفارش به راه های مختلف محاسبه می شود و یکی از راه های محاسبه آن استفاده از رابطه زیر است.

$$\text{باصرفه ترین تعداد سفارش} = \sqrt{\frac{\text{هزینه هر بار سفارش} \times 2 \times \text{مقدار مصرف سالانه}}{\text{بهای خرید هر واحد} \times \text{درصد هزینه نگهداری}}}$$

- مقدار مصرف سالانه در ابتدای هر دوره مالی با در نظر گرفتن برنامه تولید پیش بینی می شود.

- هزینه هر بار سفارش :

این هزینه به چند عامل شامل هزینه تهیه برگ های درخواست و سفارش خرید، هزینه های ثابت گشایش اعتبار، هزینه ثبت سفارش، هزینه بارگیری و تخلیه محموله های خریداری شده، هزینه تهیه گزارش دریافت مواد، هزینه رفع اشتباه در مقدار و کیفیت مواد وارده و یا تأخیر در تحویل مواد و نیز هزینه حسابداری مربوط به عملیات خرید مواد و پرداخت وجه آن به فروشنده بستگی دارد.

- هزینه نگهداری :

این هزینه ها به عواملی مانند، هزینه های انبارداری، حمل و نقل، بیمه، موجودی انبار، همچنین افت وزن، نشستی و نیایابی موجودی ها بستگی دارد.

هزینه نگهداری مواد به دو طریق محاسبه می شود، که عبارت است از :

۱- محاسبه هزینه نگهداری هر واحد مواد در انبار.

۲- محاسبه هزینه نگهداری بر اساس درصدی از ارزش متوسط موجودی انبار

- بهای خرید یک واحد مواد عبارت است از کلیه هزینه های مربوط به خرید و تهیه یک واحد مواد

تعداد دفعات سفارش مقرون به صرفه: با توجه به باصرفه ترین مقدار سفارش که پیش از این محاسبه شد

می توان تعداد دفعات سفارش مقرون را از رابطه زیر محاسبه کرد:

$$\text{تعداد دفعات سفارش مقرون به صرفه} = \frac{\text{مقدار مصرف سالانه}}{\text{بهای خرید هر واحد مواد}}$$

با صرفه ترین مقدار سفارش

رابطه بالا نشان دهنده این مطلب است که مواد مورد نیاز دوره مالی باید طی چند سفارش خریداری شود. اینک

با یک مثال توضیح بیشتری داده خواهد شد.

مثال ۳: شرکت تولید پایدار سالانه به تعداد ۲۵۶,۰۰۰ واحد مواد جهت ساخت محصول نیاز دارد. بهای خرید

یک واحد از این ماده اولیه ۷۲۰ ریال می باشد. هزینه هر بار سفارش شامل هزینه ثبت سفارش ۴,۷۰۰ ریال، هزینه

گشایش اعتبار ۳,۴۰۰ ریال هزینه تخلیه ۵,۸۰۰ ریال و سایر هزینه های سفارشی ۴,۱۰۰ ریال همچنین هزینه نگهداری

۵٪ می‌باشد. با صرفه‌ترین تعداد خرید و تعداد دفعات سفارش مقرون به صرفه به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$\text{باصرفه‌ترین مقدار سفارش} = \sqrt{\frac{256,000 \times 2 \times 18,000}{\% 5 \times 720}} = 16,000 \text{ کیلو}$$

$$\text{تعداد دفعات سفارش} = \frac{256,000}{16,000} = 16 \text{ دفعه}$$

از آنجا که مواد اولیه مرتباً خریداری و در تولید مصرف می‌شود، با محاسبه دفعات گردش موجودی مواد، مشخص می‌شود هر ماده اولیه در طول دوره مالی چند بار جایگزین گردیده است. در واقع هر چه میزان تولید بیشتر باشد، دفعات گردش موجودی مواد نیز بیشتر خواهد بود، که این مطلب گویای فعالیت واحد تولیدی است. دفعات گردش موجودی مواد به دو عامل بستگی دارد که عبارتند از: جمع مواد مصرف شده طی دوره و متوسط موجودی مواد.

جمع مواد مصرف شده طی دوره با استفاده از حواله‌های انبار و یا گزارش مقدار مصرف که در حسابداری مواد تهیه شده به دست می‌آید. همچنین متوسط موجودی مواد عبارت از: نصف حاصل جمع موجودی مواد اول و آخر دوره می‌باشد.

$$\text{مقدار مواد مصرف شده طی دوره} \\ \text{متوسط موجودی مواد} = \text{دفعات گردش موجودی مواد}$$

$$\text{مقدار موجودی پایان دوره} + \text{مقدار موجودی اول دوره} \\ \text{متوسط موجودی مواد} = \frac{\quad}{2}$$

۳-۵-۳-۵ دوره گردش موجودی مواد: مدت زمانی که مواد وارده در انبار باقی می‌ماند را دوره گردش موجودی مواد گویند. به عبارت دیگر از تاریخ ورود مواد به انبار تا تاریخ صدور آن به تولید (یعنی مدت توقف مواد در انبار)، دوره گردش موجودی مواد خواهد بود. هر قدر مدت توقف مواد در انبار بیشتر باشد، هزینه انبار داری و زیان ناشی از رکود وجه نقد بیشتر خواهد شد. همچنین احتمال افت و ضایعات آن نیز بیشتر است. در نتیجه بهای مواد مصرف شده در تولید افزایش می‌یابد، زیرا زیان ناشی از ضایعات مواد بر مواد سالم سرشکن می‌شود و موجب افزایش بهای مواد سالم می‌گردد. از سوی دیگر افزایش هزینه نگهداری و زیان حاصل از رکود نقدینگی هم، موجب افزایش بهای موجودی مواد خواهد شد.

دوره گردش موجودی مواد از تقسیم روزهای سال (معمولاً به جای ۳۶۵ روز ۳۶۰ روز ملاک محاسبه قرار می‌گیرد) بر دفعات گردش موجودی مواد به دست می‌آید و در نتیجه دوره گردش موجودی مواد بر حسب روز محاسبه می‌شود.

$$\text{دوره گردش موجودی} = \frac{360}{\text{دفعات گردش موجودی مواد}}$$

باید توجه داشت، که دوره گردش موجودی کالا در مؤسسات بازرگانی و مؤسسات تولیدی نیز به همین صورت محاسبه می‌شود و تمام مطالب یاد شده در مورد موجودی کالا نیز، صدق می‌کند.

مثال ۴: شرکت تولیدی پایدار طی یک دوره مالی ۶ بار اقدام به خرید یک ماده اولیه بنام ماده (الف) نموده است. اطلاعات مربوط به مقدار مواد خریداری شده در هر نوبت و نیز مقدار موجود مواد اول و پایان دوره این شرکت به قرار زیر است:

۱- موجودی مواد اول دوره مقدار ۴,۸۰۰ کیلو و موجودی مواد پایان دوره مقدار ۲,۰۰۰ کیلو می باشد.

۲- خریدهای طی دوره عبارتند از:

خرید	مقدار $13 \times \times / 1/18$	۹,۴۰۰ کیلو
خرید	مقدار $13 \times \times 3/5$	۱۲,۲۰۰ کیلو
خرید	مقدار $13 \times \times / 5/8$	۱۸,۲۰۰ کیلو
خرید	مقدار $13 \times \times / 7/11$	۱۶,۵۰۰ کیلو
خرید	مقدار $13 \times \times / 9/15$	۱۱,۱۰۰ کیلو
خرید	مقدار $13 \times \times / 11/25$	۶,۶۰۰ کیلو

ضمناً طی دوره مالی جمعاً مقدار ۲/۰۰۰ کیلو مواد به فروشنده برگشت داده شده است. مقدار مواد مصرفی، دفعات گردش موجودی مواد و دوره گردش موجودی به صورت زیر محاسبه می شود.

حل مثال ۴: ابتدا گزارش مقدار مواد مصرف شده طی دوره مورد نظر به صورت زیر تهیه می شود.

شرکت .....

گزارش مقدار مواد مصرف شده

برای سال مالی .....

مقدار موجودی مواد اول دوره	۴/۸۰۰ کیلو
اضافه می شود: مقدار مواد خریداری شده :	
	۱/۱۸
	۳/۵
	۵/۸
	۷/۱۱
	۹/۲۵
	۱۱/۲۵
جمع مواد خریداری شده طی دوره	۷۴,۰۰۰
کسر می شود مقدار مواد برگشتی	۲,۰۰۰
مقدار مواد خالص خرید طی دوره	۷۲,۰۰۰
مقدار موجودی مواد حاضر به مصرف	۷۶,۸۰۰
کسر می شود: مقدار موجودی پایان دوره	۲,۰۰۰
مقدار مواد مصرف شده طی دوره	۷۴,۸۰۰

پس از محاسبه مقدار مواد مصرف شده طی دوره باید به ترتیب دفعات گردش و دوره گردش موجودی مواد محاسبه گردد.

$$\text{دفعه } 22 = \frac{74,800}{\frac{4800+2000}{2}}$$

۶-۳-۵-۳- حد اکثر موجودی مواد: حداکثر موجودی مواد عبارت از: مقدار موادی است که در شرایط عادی نباید موجودی انبار از آن بیشتر شود. زیرا در این صورت به علت ناباب شدن و تغییر مشخصات فنی بعضی از مواد، همچنین راکد ماندن سرمایه به کار رفته در خرید مواد، زیانها و خسارت‌هایی متوجه مؤسسه خواهد شد. برای محاسبه حداکثر موجودی مواد باید مواردی مانند، سرعت مصرف مواد، گنجایش و ظرفیت انبار، مدت زمان دریافت سفارش جدید، هزینه‌های نگهداری مواد و باصرفه‌ترین مقدار سفارش نیز در نظر گرفته شود. حداکثر موجودی مواد از رابطه زیر محاسبه می‌شود.

حداقل مدت وصول مواد × حداقل مصرف روزانه - با صرفه‌ترین مقدار سفارش + حد تجدید سفارش = حداکثر موجودی مواد

مثال: اطلاعات مربوط به مواد مصرفی شرکت تولیدی پایدار که قبلاً قسمتی از آنها در صفحات قبل محاسبه شده عبارت است از:

۱- حداکثر مصرف روزانه ۲,۹۰۰ کیلو و حداقل مصرف روزانه ۱,۶۰۰ کیلومی باشد.

۲- مدت دریافت مواد حداقل ۸ روز و حداکثر ۱۶ روز می‌باشد.

۳- با صرفه‌ترین مقدار سفارش ۱۶,۰۰۰ کیلو مواد خواهد بود.

۴- حد تجدید سفارش مقدار ۴۶,۴۰۰ کیلو می‌باشد.

۵- حداکثر موجودی مواد به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$\text{کیلو } 49,600 = (1,600 \times 8) - 16,000 + 46,400 = \text{حداکثر موجودی مواد}$$

همان‌طور که مشاهده می‌شود، حداکثر موجودی مواد مقدار ۴۹,۶۰۰ کیلو و حداقل موجودی مواد مقدار ۱۹,۴۰۰ کیلو می‌باشد. حد تجدید سفارش مقداری بین حداقل و حداکثر موجودی یعنی مقدار ۴۶,۴۰۰ کیلو محاسبه شده است. بنابراین بلافاصله بعد از اینکه مقدار موجودی مواد به میزان حد تجدید سفارش رسید، باید درخواست خرید مجدد به عمل آید. البته اگر واحد تولیدی تمایل به مصرف آن ماده اولیه را در آینده نداشته باشد، نیازی به سفارش جدید نسبت به آن مواد نخواهد بود. اینک با ارائه یک مثال و حل آن به توضیح بیشتری پردازیم.

مثال: شرکت تولیدی اترک برای ساخت محصولات خود از ماده اولیه (ب) استفاده می‌نماید. اطلاعات مربوط به این مواد طی یک دوره مالی به قرار زیر است:

۱- مصرف روزانه مواد در کارخانه حداقل ۵۰ کیلو و حداکثر ۸۰۰ کیلو می‌باشد.

۲- مدت رسیدن مواد به انبار حداقل ۱۰ روز و حداکثر ۱۸ روز است.

۳- هزینه نگهداری مواد با نرخ ۴٪ می‌باشد.

۴- مقدار موجودی مواد در اول دوره مالی ۵۰,۰۰۰ کیلو و در پایان دوره مالی ۳۰,۰۰۰ کیلو می‌باشد.

۵- مقدار مواد مصرف شده طی دوره مالی ۱,۸۰۰,۰۰۰ کیلو می‌باشد.

- ۶- هزینه هربارسفارش مبلغ ۴,۰۰۰ ریال است.
- ۷- مقدار موادی که در سال موردنیاز است ۱,۶۰۰,۰۰۰ کیلو می باشد.
- ۸- ماده (ب) در طول دوره مالی با نرخ کیلویی ۸۰۰ ریال خریداری می شود.
- باتوجه به این اطلاعات: حد تجدید سفارش، حداقل موجودی، دوره گردش موجودی، دفعات گردش موجودی، با صرفه ترین مقدار سفارش و حداکثر موجودی ماده (ب) به صورت زیر محاسبه می شود.

حل مثال بالا:

$$\text{حد تجدید سفارش} = ۸۰۰ \times ۱۸ = ۱۴,۴۰۰$$

$$\text{کیلو} = ۸,۴۵۰ = ۱۴,۴۰۰ - \left(\frac{۵۰ + ۸۰۰}{۲} \times \frac{۱۰ + ۱۸}{۲} \right)$$

$$\text{کیلو} = ۸,۴۵۰ = ۱۴,۴۰۰ - (۴۲۵ \times ۱۴)$$

$$\text{دفعه} = ۴۵ = \frac{۱,۸۰۰,۰۰۰}{۴۰,۰۰۰} = \frac{۱,۸۰۰,۰۰۰}{۵۰,۰۰۰ - ۳۰,۰۰۰}$$

$$\text{روز} = ۸ = \frac{۳۶۰}{۴۵} \text{ دوره گردش موجودی مواد}$$

$$\text{کیلو} = ۲۰,۰۰۰ = \sqrt{\frac{۱,۶۰۰,۰۰۰ \times ۲ \times ۴,۰۰۰}{۴ \times ۸۰۰}}$$

$$\text{کیلو} = ۳۳,۹۰۰ = ۱۴,۴۰۰ + ۲۰,۰۰۰ - (۵۰ \times ۱۰) \text{ حداکثر موجودی مواد}$$

همانگونه که در محاسبات مشخص شده، حد تجدید سفارش مقدار ۱۴,۴۰۰ کیلو مواد می باشد، که رقمی بین حداقل ۸,۴۵۰ کیلو و حداکثر ۳۳,۹۰۰ کیلو خواهد بود.

۷-۳-۵-۳ کسری و اضافه موجودی انبار:

در انبار برای هر ماده اولیه یک کارت تحت عنوان کارت انبار نگهداری می شود. کلیه مواد وارده به انبار به لحاظ تعداد، مقدار، اندازه و ... درستون وارده کارت انبار ثبت می شود و کلیه مواد صادره از انبار نیز در قسمت صادره کارت ثبت می گردد. بنابراین قسمت موجودی کارت انبار همواره نشان دهنده مقدار موجودی هر ماده اولیه در انبار می باشد.

معمولاً در پایان هر ماه از بعضی قسمت های انبار و در پایان دوره مالی حتماً از تمام قسمت های انبار، شمارش عینی یا موجودی برداری به عمل می آید. این عمل را انبار گردانی می نامند. بنابراین کسری و اضافه موجودی انبار عبارت است از: اختلاف بین موجودی واقعی انبار (اطلاعات به دست آمده از انبار گردانی) با اسناد و مدارک موجود شامل (کارت انبار و کارت حساب انبار در یک تاریخ معین).

بنابراین، اگر موجودی واقعی مواد بیشتر از مانده کارت مواد باشد، اضافه موجودی انبار و اگر موجودی واقعی کمتر از مانده کارت مواد باشد، کسری موجودی خواهیم داشت.

علل کسری یا اضافه موجودی انبار متعدد است که بعضی از آنها عبارتند از:

- ۱- اشتباه در ثبت تعداد یا مقدار مواد وارده به انبار یا صادره از انبار در کارت انبار.
- ۲- اشتباه در ثبت بعضی از قبض‌ها و یا بعضی از حواله‌های انبار به لحاظ تعداد یا مقدار در کارت مواد و یا از قلم افتادن ثبت قبض یا حواله انبار در کارت انبار.
- ۳- ثبت نشدن بعضی از حواله‌های انبار به علت نرسیدن حواله به دایره حسابداری مواد، در کارت حساب انبار.
- ۴- کسری انبار به علت تبخیر و یا شکستگی مواد.
- ۵- تقسیم بعضی از قطعات بزرگ به قطعات کوچک.
- ۶- ضایع شدن و در نتیجه از بین رفتن بعضی از مواد در انبار.
- ۷- جذب رطوبت که موجب افزایش وزن بعضی از مواد موجود در انبار خواهد شد.
- ۸- اشتباه در شمارش موجودی انبار زمان انبارگردانی.
- ۹- سوء استفاده و سرقت مواد از انبار.

پس از تطبیق موجودی واقعی انبار با کارت‌های انبار دو حالت ممکن است وجود داشته باشد، که عبارتند از:
کسری موجودی و یا اضافه موجودی انبار.

اگر کسری یا اضافه موجودی انبار رقم قابل ملاحظه‌ای نباشد، در پایان دوره مالی کارت‌های انبار بطوری اصلاح می‌شود که مانده کارت‌های انبار با موجودی واقعی برابر گردد.

چنانچه کسری یا اضافه موجودی انبار از نظر مقداری رقم قابل توجهی باشد، باید ابتدا علل این کسری یا اضافه موجودی کاملاً بررسی شود، سپس با اصلاح کارت‌های انبار و تطبیق مانده آنها با موجودی واقعی انبار، ثبت‌های مربوطه به اصلاح حساب موجودی مواد در دفاتر انجام شود.

اگر موجودی انبار کسری داشته باشد، معادل مبلغ کسری، حساب کسر یا اضافه موجودی انبار بدهکار و در مقابل کنترل موجودی مواد به همان مبلغ بستانکار می‌گردد.

xxx

کسر یا اضافه موجودی انبار

xxx

کنترل موجودی مواد

ثبت کسری موجودی انبار

چنانچه اضافه موجودی انبار وجود داشته باشد، معادل مبلغ اضافه موجودی مواد حساب کنترل موجودی مواد بدهکار شده در مقابل حساب کسر یا اضافه موجودی انبار به همان مبلغ بستانکار می‌گردد.

xx

کنترل موجودی مواد

xx

کسر یا اضافه موجودی انبار

ثبت اضافه موجودی انبار

در واقع اصلاح مانده کارت‌های انبار به این منظور است که، مانده کارت‌های انبار با موجودی واقعی مواد در انبار برابر شود.

در پایان دوره مالی باید حساب کسر یا اضافه موجودی مواد بسته شود. به این منظور روش‌های مختلفی وجود دارد. یکی از روش‌های بستن حساب کسر یا اضافه موجودی مواد، انتقال مانده این حساب به خلاصه حساب سود و زیان می‌باشد.

چنانچه حساب کسر یا اضافه موجودی انباردارای مانده بدهکار باشد، برای بستن آن باید حساب خلاصه سود و زیان را بدهکار و درمقابل حساب کسر یا اضافه موجودی انبار را بستانکار نمود.

خلاصه حساب سود و زیان
××
کسر یا اضافه موجودی انبار
××
ثبت بستن حساب کسر یا اضافه موجودی انبار

اگر حساب کسر یا اضافه موجودی انباردارای مانده بستانکار باشد، برای بستن آن، حساب کسر یا اضافه موجودی انبار بدهکار درمقابل خلاصه حساب سود و زیان بستانکار می گردد.

۴-۵-۳- دایره حسابداری مواد: در واحدهای تولیدی بزرگ و متوسط معمولاً دایره حسابداری مستقلی تحت عنوان دایره حسابداری مواد در نظر گرفته می شود. در این دایره کارت هایی به نام کارت حساب انبار یا کارت حساب مواد برای هر ماده اولیه بطور جداگانه نگهداری می شود. در دایره حسابداری مواد کلیه مواد وارده به انبار به لحاظ مقدار و مبلغ با استفاده از اعلامیه های رسید مواد، در قسمت وارده کارت حساب مواد، ثبت می شود. همچنین کلیه مواد صادره از انبار با توجه به حواله های انبار و با استفاده از یک روش متداول ارزیابی قیمت گذاری شده، سپس در قسمت صادره کارت حساب مواد ثبت می گردد و نتیجه طی خلاصه گزارش مواد مصرفی به دایره حسابداری صنعتی جهت محاسبه بهای تمام شده محصول ارسال می گردد. (کارت حساب مواد در فرم شماره ۵ ارائه گردیده است.)

فرم شماره ۵ کارت حساب مواد

روش ارزیابی.....

شرح مواد ..... حداکثر موجودی..... حد تجدید سفارش..... شماره صفحه دفتر (یا کارت) ... کد ..... حداقل موجودی ..... تعداد سفارش با صرفه ..... محل کالا در انبار.....														
موجودی			صادر					وارد				تاریخ		
مبلغ	نرخ	مقدار	مبلغ		نرخ	مقدار		شماره حواله انبار	مبلغ	نرخ	مقدار	شماره قبض انبار	ماه	روز
			کل	جزء		جزء	کل							

۱-۴-۳- محاسبه بهای تمام شده مواد و ثبت‌های مربوط به آن: کلیه عوامل هزینه باید براساس بهای تمام

شده در حساب‌ها منظور شوند (اصل بهای تمام شده)، بنابراین با مواد نیز باید به همین صورت عمل شود. بهای تمام شده مواد علاوه بر مبلغ خرید، شامل اقلامی مانند، هزینه حمل خرید و تمام هزینه‌هایی است که از زمان تهیه و تحویل مواد تا زمان تحویل مواد به انبار به آن تعلق می‌گیرد.

بعضی از این هزینه‌ها عبارتند از: هزینه حمل و نقل، هزینه بارگیری و تخلیه، هزینه بیمه، هزینه ثبت سفارش و گشایش اعتبار، هزینه استعلام بها، هزینه گمرکی و سود بازرگانی، هزینه بازرسی و کنترل کیفی و...

۲-۴-۳- ثبت‌های مربوط به مواد خریداری شده: برای ثبت بهای تمام شده مواد خریداری شده دو روش

مورد استفاده قرار می‌گیرد، که عبارتند از:

الف) چنانچه زمان ثبت خرید مواد مبلغ واقعی هزینه‌های مربوط به خرید (شامل کلیه هزینه‌ها از زمان خرید تا زمان ورود مواد به انبار) مشخص باشد، ابتدا هزینه‌های انجام شده به بهای خرید اضافه می‌گردد تا بهای تمام شده مواد خریداری شده به دست آید. سپس ثبت مربوط به مواد خریداری شده به بهای تمام شده، به صورت زیر انجام می‌شود:

××××

کنترل موجودی مواد

××××

صندوق، بانک - اسناد پرداختنی یا حساب‌های پرداختنی

ثبت خرید مقدار..... کیلو مواد به نرخ..... به طور.....

ب) چون در بسیاری از صنایع و در بیشتر خریدها، هزینه‌های مربوط به خرید به صورت واقعی تا زمان تحویل مواد به انبار مشخص نمی‌شود، معمولاً در ابتدای دوره مالی با توجه به تجربیات سالهای قبل و با در نظر گرفتن تغییرات احتمالی در نرخ‌های عوامل هزینه مربوط به خرید مواد، یک نرخ برای کلیه هزینه‌های مربوط به تهیه و تحویل مواد برآورد و محاسبه می‌گردد. که به آن، نرخ پیش بینی هزینه‌های تحویل مواد گفته می‌شود. برای برآورد و محاسبه این نرخ، باید عوامل متعددی در نظر گرفته شود. زیرا این نرخ در طول دوره مالی ملاک محاسبه هزینه‌های مربوط به خرید مواد و در نتیجه محاسبه بهای تمام شده مواد خریداری شده قرار می‌گیرد. این نرخ از ابتدا تا پایان دوره مالی، جهت محاسبه هزینه‌های مربوط به خرید مواد، مورد استفاده قرار می‌گیرد. براین اساس، هر بار که مواد خریداری می‌شود، پس از کسر تخفیفات خرید، هزینه‌های تهیه و تحویل مواد با بکارگیری نرخ محاسبه شده به بهای خرید خالص اضافه می‌گردد. در نتیجه مواد وارده به انبار شامل کلیه هزینه‌های مربوط به خرید، تا زمان تحویل خواهد شد (اصل بهای تمام شده).

با توجه به مطالب فوق از ابتدای دوره مالی در دفتر کل، حسابی با سرفصل «حساب پیش بینی هزینه‌های تهیه و تحویل مواد» افتتاح می‌گردد، کلیه هزینه‌های برآورد شده برای تهیه و تحویل مواد با نرخ از پیش تعیین شده به بستانکار این حساب منظور می‌شود. بنابراین پس از هر بار خرید، به ازاء مبلغ خرید و هزینه‌های پیش بینی شده مربوط به آن حساب کنترل موجودی مواد بدهکار شده در مقابل یکی از حساب‌های صندوق، بانک، حساب‌های پرداختنی و یا حساب اسناد پرداختنی، معادل مبلغ واقعی خرید بستانکار و حساب پیش بینی هزینه‌های تهیه مواد نیز معادل هزینه‌های پیش بینی شده مربوط به خرید بستانکار می‌گردد.

کنترل موجودی مواد
 ×××××
 صندوق، بانک، اسناد پرداختی
 ×××××
 × پیش بینی هزینه‌های تهیه مواد
 ثبت مواد خریداری شده طبق قبض انبار شماره ..... به طور .....

در پایان دوره مالی با مشخص شدن و دریافت اسناد مربوط به هزینه‌های واقعی انجام شده طی دوره که به تهیه و تحویل مواد اولیه مربوط می‌شود، حسابی با سرفصل هزینه تهیه مواد در دفتر کل و حساب هر یک از هزینه‌ها در دفتر معین هزینه‌ها به طور جداگانه بدهکار شده، درمقابل حساب‌هایی مانند صندوق، بانک، حساب‌های پرداختی و یا حساب اسناد پرداختی بستانکار می‌گردد.

دفتر کل		دفتر معین	
بس	بد		
	×××××		کنترل هزینه تهیه مواد
		××	هزینه حمل خرید
		×	هزینه بارگیری و تخلیه
		×	هزینه حقوق گمرکی
		××	هزینه بیمه

××××× بانک / حساب‌های پرداختی / اسناد پرداختی
 ثبت هزینه‌های واقعی تهیه مواد اولیه
 در پایان دوره مالی باید حساب کنترل هزینه تهیه مواد و حساب پیش بینی هزینه تهیه مواد بسته شوند. به این صورت که، حساب پیش بینی هزینه تهیه مواد که دارای مانده بستانکار است، بدهکار شده و حساب کنترل هزینه تهیه مواد که دارای مانده بدهکار است، بستانکار گردد و هر دو حساب بسته می‌شوند.
 اگر اختلافی بین مانده این دو حساب وجود داشته باشد، به حساب تعدیل هزینه‌های تهیه مواد بدهکار یا بستانکار می‌شود.

×××××	حالت اول: پیش بینی هزینه تهیه مواد
×××××	کنترل هزینه تهیه مواد
×	تعدیل هزینه‌های تهیه مواد

ثبت بستن حساب‌های پیش بینی و کنترل (هزینه‌های مواد هزینه‌های پیش بینی شده بیشتر از هزینه‌های واقعی است).

حالت دوم:

×××	حساب پیش‌بینی هزینه تهیه مواد
××	تعدیل هزینه تهیه مواد
××	کنترل هزینه تهیه مواد

ثبت بستن حساب‌های پیش‌بینی و کنترل هزینه‌های مواد (هزینه پیش‌بینی کمتر از هزینه واقعی است)